

Оцінка рекреаційних ресурсів дали можливість виявити різноманітні за ступенем сприятливості природні компоненти та історико-культурні об'єкти на території Національного природного парку «Подільські Товтри». Проведена оцінка туристично-рекреаційних ресурсів НПП «Подільські Товтри» є першим кроком на шляху вивчення багатоаспектних проблем розвитку регіонального господарського комплексу та його складової частини – рекреаційно-туристичного.

Список використаних джерел

1. Природа Хмельницької області / За ред. Геренчука К.І. – Львів : Вища школа, 1980. – с. 152.
2. Рекреаційно-туристичні ресурси України з основами туристичного ресурсознавства: навчальний посібник / Н.О. Алешугіна, О.В. Барановська, М.О. Барановський, О.О. Зеленська, І.В. Смаль, І.М. Філоненко. – Чернігів : Вид-во ЧНТУ. – 492 с.
3. Стафійчук В.І. Рекреалогія. Навчальний посібник. – К. : Альтерпрес, 2006. – 264 с.: картосхеми.
4. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Навчальний посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.

CESTOVNÝ RUCH NA ÚZEMÍ NÁRODNÉHO PARKU NÍZKE TATRY – ZÁKLADNÉ PREDPOKLADY

Vladimír Čech¹, Bohuslava Gregorová²

vladimir.cech@unipo.sk@unipo.sk, bohuslava.gregorova@umb.sk

¹Prešovská univerzita, Prešov, Slovenská republika;

²Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, Slovenská republika

Abstract: The Low Tatras National Park was established in 1978 as the third national park in Slovakia. Due to its area, together with the protection zone, it represents the largest large-scale protected area in Slovakia. The aim of the paper is to briefly characterize the basic assumptions and the degree of development of tourism in the Low Tatras National Park as well as to analyze its physico-geographical structure.

Key words: Low Tatras, national park, tourism, physico-geographical analysis

Úvod

Národný park Nízke Tatry vznikol roku 1978 ako v poradí tretí národný park na Slovensku. Svojou rozlohou, spolu s ochranným pásmom predstavuje najväčšie veľkoplošné chránené územie na Slovensku. Nízke Tatry sú najrozsiahlejším vysokým pohorím Západných Karpát a druhým najvyšším pohorím Slovenska. Predstavujú nesmierne bohatstvo prírodných krás a prírodných zdrojov. Tie človek

odpradávná využíval a jeho aktivity ako baníctvo, uhliarstvo, hutníctvo, pastierstvo, salašníctvo či lesníctvo historicky formovali krajinu a vtlačili jej charakteristický neopakovateľný ráz. V 20. storočí sa tlak na prírodu ešte zvýšil, najmä v druhej polovici, keď sa intenzívne začal rozvíjať cestovný ruch a budovať rekreačná infraštruktúra. Masová návštevnosť kumulujúca sa v niektorých dolinách a lokalitách podnietila myšlienku ich ochrany s cieľom zachovať prírodné hodnoty pre budúce generácie.

Cieľom príspevku je charakterizovať v stručnej podobe základné predpoklady a mieru rozvoja cestovného ruchu na území Národného parku Nízke Tatry ako aj analyzovať jeho fyzickogeografickú štruktúru.

Poloha a fyzickogeografická analýza

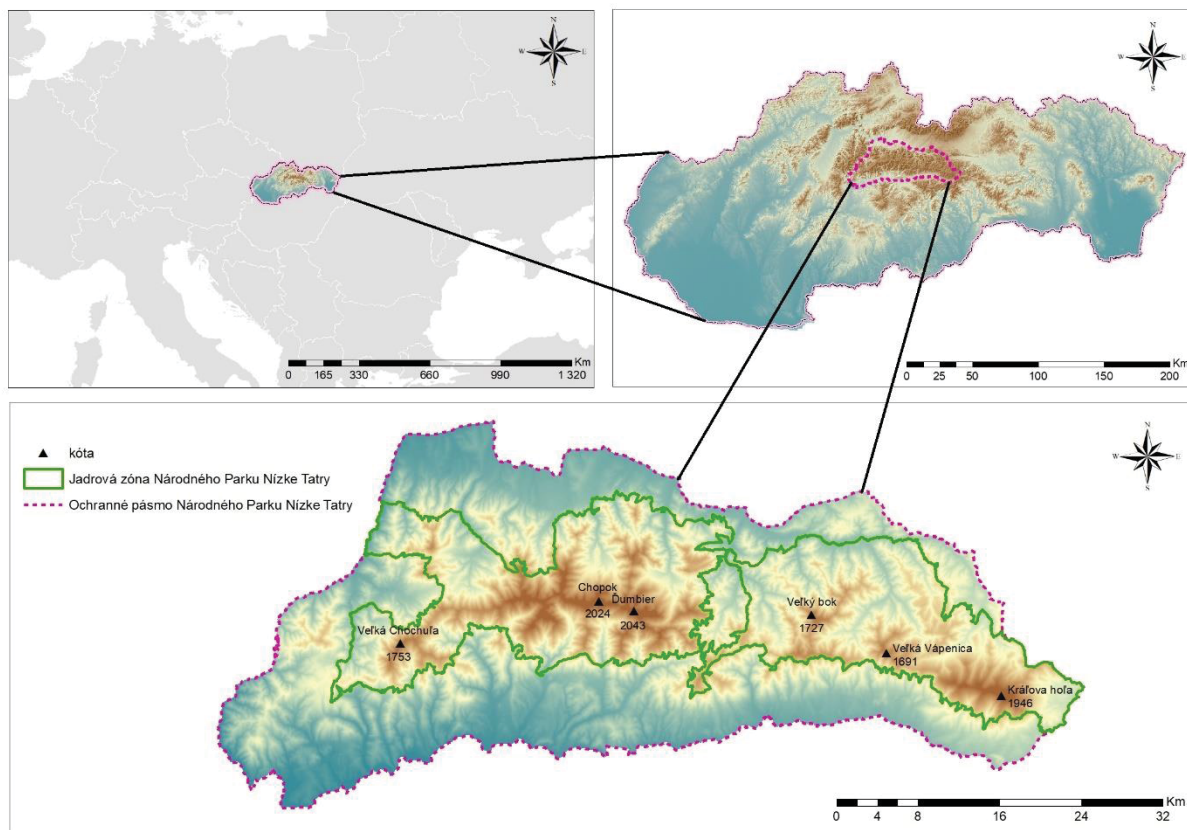
Národný park bol vyhlásený nariadením vlády SSR č.119/1978 zo dňa 14.6.1978. Nariadením vlády SR č. 182/1997 Z.z. zo dňa 17. júna 1997 boli upravené a novelizované hranice národného parku a jeho ochranného pásma. Sídlo správy národného parku je v Banskej Bystrici. Rozloha vlastného územia národného parku je 72 842 ha, ochranné pásmo má 110 162 ha.

Nízke Tatry predstavujú výraznú horskú bariéru, ležiacu približne v strede stredného Slovenska (Obr. 1). Národný park spolu s ochranným pásmom administratívne zasahuje do Žilinského, Banskobystrického a Prešovského kraja, do piatich okresov: Ružomberok, Liptovský Mikuláš, Poprad, Brezno a Banská Bystrica a do katastrálnych území 88 obcí. Národný park s ochranným pásmom zaberá takmer celé Nízke Tatry a väčšiu časť Starohorských vrchov. Okrajovo zasahuje do Kozích chrbtov, Liptovskej kotliny, Spišsko-gemerského krasu a Horehronského podolia. Na západe hraničí s národným parkom Veľká Fatra, na V a JV s národnými parkami Slovenský raj a Muránska planina.

Národný park má pomerne komplikovanú geologickú stavbu. Západná (ďumbierska) časť národného parku patrí k jadrovým pohoriam Centrálnych Západných Karpát, východná (kráľovohoľská) k veporskému pásmu. Rozhranie medzi nimi tvorí sedlo Čertovica (tzv. čertovická línia). V ďumbierskej časti kryštalickej jadro (tatrikum) vystupuje na povrch najmä v hrebeňovej a južnej časti územia. Je tvorené prvohornými vyvretými a metamorfovanými horninami – najmä granitmi, granodioritmi (žuly ďumbierskeho a prašivského typu), rulami, svormi, fylitmi a amfibolitmi. Druhohorné obaly, tvorené usadenými horninami vystupujú na povrch najmä v severnej časti ďumbierskych Nízkyh Tatier. Veporské pásmo v kráľovohoľskej časti Nízkyh Tatier tvoria vyvreté a premenené horniny s prevahou metamorfitov (fylity, svory, ruly a pararuly), ktoré budujú oblasť hlavného hrebeňa. Južne od hlavného hrebeňa sa v Horehronskom podolí vyskytujú treťohorné sedimenty a v oblasti obcí Šumiac a Heľpa sem lokálne z Muránskej

planiny zasahujú vápence a dolomity. Severná časť Kráľovohoľských Nízkyh Tatier má komplikovanú geologickú stavbu, tvorenú viacerými geologicko-tektonickými jednotkami [3, 4].

Obr. 1 Poloha Národného parku Nízke Tatry

Zdroj: vlastné spracovanie

Nízke Tatry predstavujú výraznú horskú bariéru, oddelujúcu v S-J smere horné Považie od Horehronia. V rámci geomorfologického členenia Slovenska [15] je územie súčasťou subprovincie Vnútrotných Západných Karpát a v rámci nich patrí do Fatransko-tatranskej oblasti. Dominantnú časť národného parku tvorí geomorfologický celok Nízke Tatry, s dvoma podcelkami - na západe Ďumbierske Nízke Tatry (geomorfologické časti: Ďumbier, Prašivá, Salatíny, Lúžňanská kotlina, Demänovské vrchy) a na východe Kráľovohoľské Nízke Tatry (s geomorfologickými časťami: Kráľova hoľa, Predná hoľa, Priehyba, Teplická kotlina). Najmä svojim ochranným pásmom zasahuje národný park aj do okolitých geomorfologických celkov: Kozie chrbty, Podtatranská kotlina, Starohorské vrchy, Horehronské podolie. Nízke Tatry sú druhým najvyšším pohorím Slovenska. Dĺžka pohoria je približne 80 km, maximálna šírka 30 km. Najvyšším bodom národného parku (Obr. 2) je vrch Ďumbier (2043 m n.m.), najnižšie miesto je v Horehronskom podolí pri Banskej Bystrici (cca 400 m n.m.). Okrem Ďumbiera ešte ďalšie tri vrcholy presahujú hranicu 2000 m n.m.: Štiavnica (2025 m n.m.), Chopok (2024 m n.m.) a Dereše (2004 m

n.m.). Niektorí autori považujú Štiavnicu za skalnaté rebro, vybiehajúce východne z Ďumbiera a nie za samostatný vrchol. Na horninách kryštallického jadra sa vyvinul v najvyšších partiách prevažne hladko modelovaný hôlny georeliéf, s výnimkou oblasti najvyšších vrchov-Ďumbiera, Krupovej hole, Štiavnice, Chopku, Derešov, Chabenca, Kotlísk, Poľany, Skalky a Kráľovej hole, kde najmä na severnej strane sa nachádzajú skalné steny a rebrá, rozčlenené žľabmi s kamennými moriami po obvode. Príčinou je nerovnomerné zaľadnenie severnej a južnej strany Nízkych Tatier v období glaciálov, ktoré bolo výraznejšie na severnej strane. Činnosťou vysokohorských ľadovcov sa vytvorili ľadovcové kotly (kary), ľadovcové morény a menšie ľadovcové jazerá-plesá. V skupine Ďumbiera bolo v poslednej ľadovej dobe 31 ľadovcových kotlov a 11 ľadovcov [16]. Celkovo bolo na území Nízkych Tatier v dobe najväčšieho zaľadnenia 16 dolinových a karových ľadovcov [1]. Pestrejší je krasový georeliéf na vápencoch a dolomitoch najmä v severnej časti Ďumbierskych Nízkych Tatier. V národnom parku sa vyskytujú naše najdlhšie i najhlbšie jaskynné systémy v priestore strednej časti Demänovskej a Jánskej doliny (podľa Hochmutha [11] sa tu nachádzajú štyri krasové územia: Kras Demänovskej doliny, Kras Krakovej hole a Poludnice, Kras Jánskej doliny a Kras Ohnišťa). Ide o alochtónny typ krasu s vodnými tokmi prameniáciami na nekrasovom území a pretekajúcimi jaskynnými systémami. V Krase Demänovskej doliny sa nachádza najdlhší jaskynný systém Slovenska – Demänovský jaskynný systém s dĺžkou 40 km (k 31.12.2014). Ide o systém 11 navzájom prepojených jaskýň [2]: Demänovská jaskyňa Slobody, Demänovská ľadová jaskyňa, Demänovská jaskyňa Mieru, Pustá jaskyňa, Demänovská medvedia jaskyňa, Vyvieranie, Jaskyňa trosiek, Údolná jaskyňa, Pavúčia jaskyňa, Jaskyňa pod útesom a Točište 15. Prvé dve sú prístupné verejnosti a patria medzi najnavštevovanejšie na Slovensku. Významné jaskynné systémy sa nachádzajú aj v Krase Jánskej doliny. Najdlhší systém predstavuje Jaskyňa Zlomísk (11 km), známa je Sokolová jaskyňa s dĺžkou 1,5 km a Stanišovské jaskyne: Veľká Stanišovská (3,1 km), Nová Stanišovská (3,2 km) a Malá Stanišovská (872 m). Posledná z nich je turisticky prístupná verejnosti sprievodcovskou speleologickou službou. V Krase Krakovej hole a Poludnice sa nachádzajú najhlbšie jaskynné systémy na Slovensku. Najhlbším jaskynným systémom sú Hipmanove jaskyne (spojené jaskyne Starý hrad a Večná robota) s hĺbkou 495 m a dĺžkou 7,6 km. Známa je aj Javorová priepasť (hĺbka 314 m, dĺžka 2,3 km), Jaskyňa v Záskočí-Na Predných (284 m hĺbka, 5 km dĺžka) a Jaskyňa Slniečného lúča (140 m hĺbka a 500 m dĺžka). V Ďumbierskom vysokohorskom krase na JV svahu Ďumbiera v oblasti Trangošky sa v nadmorskej výške 1520 m n.m nachádza vchod do 20,2 km dlhej a 324 m hlbkej Jaskyne Mŕtvych Netopierov. Jaskyňa je vyvinutá v 14 poschodiach, pričom najväčším podzemným priestorom je na 7. poschodí Bystrický dóm. Jaskyňa je turisticky prístupná verejnosti sprievodcovskou speleologickou službou, pričom

návštevníci majú na výber z troch trás rôznej obtiažnosti. V Kozích chrbtoch je najznámejší Važecký kras so sprístupnenou Važeckou jaskyňou s nálezmi veľkého množstva kostí jaskynného medveďa a dĺžkou 530 m. Jaskyňa už ale leží tesne za hranicou ochranného pásma národného parku. V Horehronskom podolí sa v ochrannom pásme národného parku vyskytuje Bystriansko-valašský kras s verejnou prístupnou 3,5 km dlhou Bystrianskou jaskyňou, ktorej časť sa využíva na speleoterapiu.

Z hľadiska zaradenia do klimatických oblastí [13] 95% rozlohy národného parku je súčasťou chladnej klimatickej oblasti s priemernou júlovou teplotou menšou ako 16°C. V hrebeňových polohách národného parku nad cca 1500 m n.m. je priemerná januárová teplota -7°C až -9°C, priemerná júlová 7 až 11°C. Priemerná ročná teplota v meteorologickej stanici na Chopku v nadmorskej výške 2000 m n.m. je - 1,2°C. Nižšie lesnaté oblasti majú priemernú januárovú teplotu -5°C až -7°C, priemernú júlovú 11 až 16°C. Kotlinové časti ochranného pásma národného parku majú priemerné januárové teploty -3,5°C až -6°C, priemerné júlové 14,5 až 18°C. Vďaka častým inverzným situáciám býva najvyššia amplitúda teplôt práve v kotlinách. Množstvo atmosférických zrážok závisí podobne ako pri teplote od nadmorskej výšky ako aj od polohy voči prevládajúcemu smeru prúdenia vzduchových hmôt. V hrebeňových polohách je priemerný ročný úhrn zrážok 1400 mm, na Chopku je to 1600 mm, v kotlinách je to menej ako 900 mm.

Nízke Tatry predstavujú významnú zásobáreň vôd. Vodné toky na južných svahoch pohoria patria do povodia rieky Hron, severné svahy odvodňuje rieka Váh, resp. jej zdrojníca Čierny Váh. Iba malá najvýchodnejšiu časť pohoria v oblasti Prednej hole patrí do povodia Hornádu. V masíve Kráľovej hole pramenia 4 významné slovenské rieky: Čierny Váh, Hron, Hornád a Hnilec. Po činnosti ľadovcov ostalo v Nízkych Tatrách 7 glaciálnych jazier-plies [12]. Najväčším a najhlbším z nich je Vrbické pleso v Demänovskej doline. Leží v nadmorskej výške 1113 m n.m., je zahradené morénou, má plochu 0,69 ha a hĺbku 4 m. Ostatné plesá sú menšie, väčšinou nestále, v lete obyčajne vysychajú. Veľká časť Nízkych Tatier je vyhlásená za chránenú vodohospodársku oblasť so zdrojmi pitnej vody (pramene a vyvieračky v oblasti Jelenec-Donovaly ako zdroje pitnej vody pre obce v severnej časti Zvolenskej kotliny, v závere Bystrej doliny pre Brezno s okolím, v Demänovskej doline pre oblasť Liptova, v oblasti Liptovskej Teplice pre Poprad a okolie). V oblasti hlbokých geologických zlomov po obvode pohoria vyviera celý rad minerálnych prameňov. Najvýznamnejšie sa nachádzajú v Korytnici a Liptovskom Jáne, kde v minulosti vznikli kúpele. Ďalšie využívané pramene sú napr. v Moštenici, Jasení, Mýte pod Ďumbierom, Jarabej, Beňuši, Bacúchu, Liptovskej Lúžnej, Liptovskej Štiavnici, Ludrovej, Liptovských Sliačoch, Vyšnej Boci, Malužinej.

Obr. 2 Najvyšším bodom národného parku a celých Nízkyh Tatier je Ďumbier-2043 m n.m.

Zdroj: V. Čech

Pôdne pomery národného parku sú pomerne komplikované, odrážajú predovšetkým charakter substrátu a nadmorskú výšku. Na karbonátových horninách v páse od Salatínov cez Demänovské vrchy po západnú časť Kozích chrbtov zaberajú súvislú plochu rendziny, najmä rendziny modálne a kambizeme rendzinové (*Rendzic Leptosols and Eutric Cambisols*), sprievodné litozeme modálne karbonátové (*Rendzic Lithic Leptosols*) na skalnatých galériách. Ostrovčekovite sa v tomto páse vyskytujú aj rendziny kambizemné a organogénne (*leached Rendzic Leptosols and Foli-Rendzic Leptosols*) sprievodne rendziny litozemné (*Rendzic Leptosols*). Súvislejšia plocha rendzín sa nachádza aj v Kráľovohoľskej časti, severne od Kráľovej hole na karbonátovom podklade chočského príkrovu. V oblasti hlavného hrebeňa v smrekovom a kosodrevinovom stupni od Veľkej Chochule po Kráľovu hoľu dominujú podzoly, najmä podzoly kambizemné (*Cambic Podzols*) sprievodné rankre a litozeme (*Leptosols*) a podzoly modálne a humusovo-železité (*Haplic Podzols to Humic Podzols*). Pás podzolov pod smrekovým stupňom, mimo karbonátových hornín, pomerne presne kopíruje pás kyslých až výrazne kyslých kambizemí na severnej a južnej strane pohoria. V bralnatých partiách Ďumbiera, Chopku a najbližšieho okolia sú dominantné na nekarbonátových horninách litozeme modálne silikátové a rankre (*Lithic Leptosols and other nonrendzic Leptosol*). Na nivách väčších vodných tokov sa vyskytujú fluvizeme, v okrajových častiach národného parku dominujú kambizeme [5].

Národný park sa zaraďuje podľa fyto geografického členenia Slovenska [9] do oblasti západokarpatskej flóry (*Carpaticum occidentale*), do obvodu flóry vysokých (centrálnych) Karpát (*Eucarpaticum*) a okresu Nízke Tatry. Časť ochranného pásma na severe patrí do obvodu flóry vnútrokarpatských kotlín (*Intercarpaticum*): okres: Podtatranské kotliny a podokresy: Liptovská kotlina, Spišské kotliny. Flóra národného parku je neobyčajne bohatá a rozmanitá, napr. len v oblasti druhového zastúpenia húb sa udáva ich počet na 1237, čo je druhý najvyšší počet za Bukovskými vrchmi. Za endemity Nízkych Tatier sa pokladajú večernica slovenská (*Hesperus slovacus*) a mach ochyrea tatranská (*Ochyraea tatrensis*). Treťohorným reliktom je zvonček karpatský (*Campanula carpatica*), zvyškom flóry z obdobia ľadových období (glaciálny relik) je napr. dryádka osem lupienková (*Dryas octopetala*). Z ďalších vzácných reliktných druhov a endemických druhov Západných Karpát a Karpát sa v národnom parku vyskytuje stračonôžka tatranská (*Delphinium oxysepalum*), cyklámen fatranský (*Cyclamen fatrense*), klinček lesklý (*Dianthus nitidus*), lomikameň trváci (*Saxifraga wahlenbergii*), lomikameň pozmenený (*Saxifraga mutata*), skalienka ležatá (*Loiseleuria procumbens*) a iné. Vegetáciu národného parku je možné rozdeliť podľa krajinných typov na vegetáciu lesných oblastí, vegetáciu hôľných oblastí a vegetáciu skalných brál. Lesy zaberajú vo vlastnom území národného parku približne 75% jeho rozlohy, v ochrannom pásme 65%. Do druhovej skladby lesa výrazne zasiahol človek, pričom na mnohých plochách došlo k premene na smrekové monokultúry, horná hranica lesa bola umelo znížená valašskou kolonizáciou, podobne zdecimované bolo aj pásmo kosodreviny. Stav lesných porastov je v súčasnosti zlý až alarmujúci. Vplyvom veterných a lykožrútových kalamít a neúmernej nadmernej ťažby, často holorubným spôsobom, ktorá odporuje poslaniu národného parku vznikajú po celom území národného parku rozsiahle bezlesé holiny so všetkými negatívnymi sprievodnými javmi.

Územie národného parku z hľadiska živočíšnych regiónov patrí podľa Čepeláka [6] do provincie Karpaty, oblasti Západné Karpaty, vnútorného obvodu, centrálneho okrsku a nízkotatranského podokrsku. Okrajové časti na severe patria do vonkajšieho obvodu a podtatranského okrsku. Z cicavcov sa vyskytujú všetky veľké šelmy - vlk dravý (*Canis lupus*), medveď hnedý (*Ursus arctos*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), mačka divá (*Felis silvestris*). Medveď hnedý dosahuje v Nízkych tatrách najvyššiu populačnú hustotu (cca 100-120 jedincov), spolu s plesnivcom alpínskym je aj v znaku národného parku. Zachovalé vodné toky sú domovom vydry riečnej (*Lutra lutra*), ktorá má na Liptove a Horehroní jadro svojho výskytu na Slovensku. Z drobných cicavcov alpínskeho pásma sa vyskytuje endemit hraboš snežný tatranský (*Microtus nivalis mirhanreini*), hrabáč tatranský (*Pitymys tatricus*) a piskor vrchovský (*Sorex alpinus*). V pásme lesa žije reliktná myšovka horská (*Sicista betulina*). V Národnom parku sa vyskytuje cca 100 jedincov kamzíka vrchovského

tatranského (*Rupicapra rupicapra tatrica*). Sú potomstvom 30 jedincov, ktoré boli v Lomnistej doline postupne umelo vypustené z Vysokých a Belianskych Tatier v rokoch 1969-1976. V alpínskom pásme sa vyskytuje svišť vrchovský (*Marmota marmota*). Centrálnu časť pohoria obýva pôvodný druh svišť vrchovský tatranský. Do oblasti Kráľovej hole bol koncom 19. storočia umelo vypustený svišť alpského pôvodu. Súčasná populácia svišťa sa odhaduje na 300-350 kusov. V Nízkych Tatrách sa z poľovnej zveri vyskytuje jeleň lesný (*Cervus elaphus*), ktorého populácia výrazne klesá, srnec lesný (*Capreolus capreolus*) a diviak lesný (*Sus scrofa*). Jaskynné priestory obýva 15 druhov netopierov.

Cestovný ruch na území národného parku

Cestovný ruch sa v Nízkych Tatrách začal rozvíjať pomerne neskoro, na prelome 19. a 20. storočia. Masovú podobu získal v období socializmu, keď sa Nízke Tatry stali súčasťou rekreačného zázemia obyvateľov z Banskej Bystrice. Výstavba rekreačnej infraštruktúry mala dve podoby. Boli to jednak veľkokapacitné zariadenia viazaného cestovného ruchu (Partizán, Stupka, Biotika, Polianka) lokalizované v rodinách sa rekreačných strediskách a potom zariadenia individuálnej chatovej výstavby, ktorými sa zastavali atraktívne „zelené plochy“ do podoby rekreačných osád [8, 10]. Tento proces sa označuje pojmom rekreačná kolonizácia a výrazne sa prejavil v strediskách ako napr. Tále, Krpáčovo alebo Demänovská Dolina či Liptovský Ján. Časť obyvateľov sa v minulosti z podhorských osád vysťahovala do miest (Banská Bystrica, Brezno, Ružomberok), kde pracovali v priemyselných podnikoch. Opustené domy spolu s hospodárskymi budovami sa tak transformovali na chalupy a časť obcí (Bystrá, Mýto pod Ďumbierom, Jarabá, Vyšná Boca) v rámci rekreačnej asimilácie zmenila svoje funkcie na rekreačné [7].

Po roku 1989 sa pod vplyvom socio-ekonomických zmien jednotlivé objekty hromadnej rekreácie transformovali a prešli z vlastníctva štátnych podnikov do súkromných rúk.

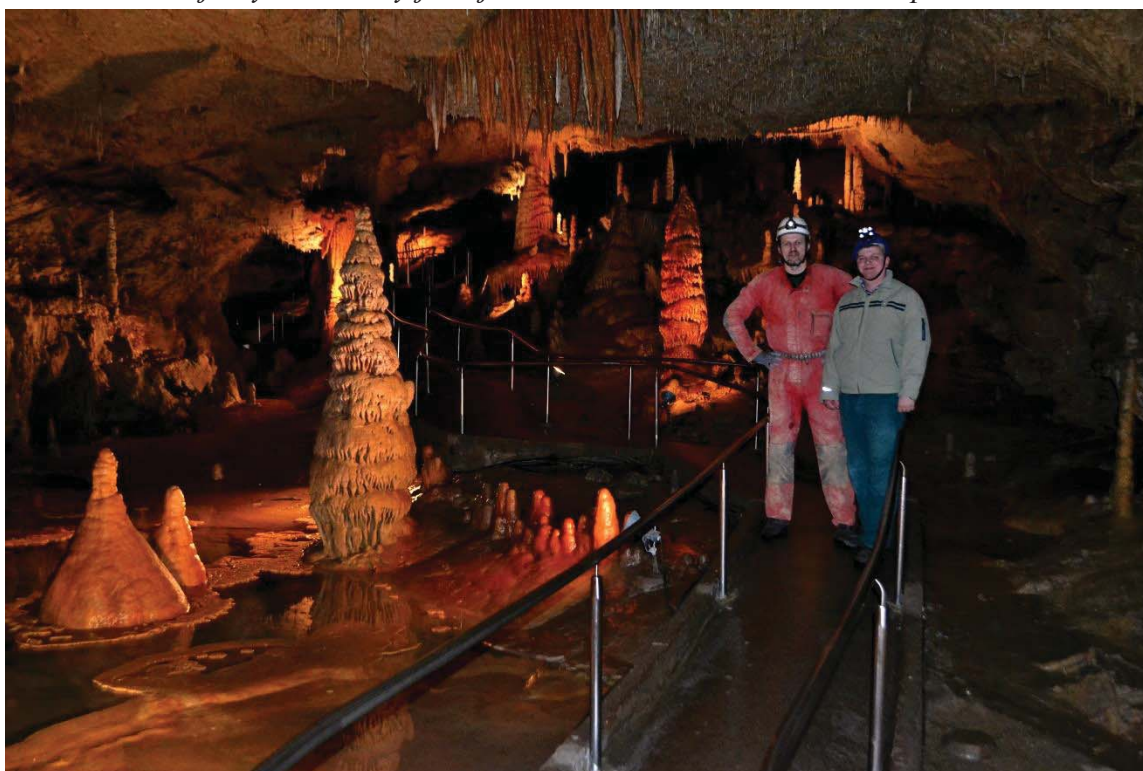
Z prírodných prvkov za najvýznamnejšie determinanty potenciálu považujeme reliéf, lesnatosť a klimatické pomery územia. V podmienkach vysokých vysočín [16] resp. vysokých pohorí [14], ku ktorým Nízke Tatry z hľadiska výškového rozpätia územia Slovenska zaraďujeme, je takéto určenie determinujúcich činiteľov pochopiteľné. Z hľadiska antropogénnych činiteľov za významné považujeme kvalitu infraštruktúry i supraštruktúry a rekreačnú vybavenosť stredísk.

Vysoký potenciál z hľadiska cestovného ruchu majú jaskyne. Tie vznikajú eróznou činnosťou v podzemí vo vápencových súvrstviach. Nízke Tatry sú na jaskyne veľmi bohaté, sprístupnené sa nachádzajú v Demänovskej (Demänovská ľadová jaskyňa, Demänovská jaskyňa slobody), Jánskej doline (Malá Stanišovská

jaskyňa), vo vysokohorskom krase Ďumbiera (Jaskyňa mŕtvych netopierov) a v Horehronskom podolí (Bystrianska jaskyňa).

Minerálne pramene vyvierajú až v 33 obciach (najviac v Liptovskej Osade – 13), ale ich teplota, ktorá sa pohybuje prevažne do 15 °C a výdatnosť (menej ako 5 l.s⁻¹) ich nepredurčuje k intenzívnemu využívaniu z hľadiska cestovného ruchu. Výnimku tvoria v tomto prípade Liptovský Ján, v ktorom teplota prameňov dosahuje 27 – 28 °C, preto tu vzniklo termálne kúpalisko a kúpele, ako aj Brusno, kde sa teplota 8 prameňov pohybuje v rozmedzí 14 – 26 °C (Liečebný dom Poľana). Ďalšie kúpele sa nachádzali v Železnom, dnes tu je už len detská ozdravovňa a v Korytnici, kde kúpele zanikli v roku 2002.

Obr. 3 Demänovská jaskyňa Slobody je najviac navštevovanou v národnom parku

Zdroj: M. Kudla

Z hľadiska kvality, kvantity a manažmentu je infraštruktúra a supraštruktúra cestovného ruchu v Nízkych Tatrách značne rozdielna. Táto diferencovanosť sa prejavuje nielen na úrovni obcí, ale aj na úrovni rekreačných stredísk v rámci obce.

Celkovo sa v roku 2020 v Nízkych Tatrách nachádzalo takmer 250 ubytovacích zariadení, ktoré spolu disponovali viac ako 10 500 lôžkami. Absolútne najrozvinutejšou rekreačnou obcou v tomto smere je Demänovská Dolina, v ktorej boli vybudované mnohé hotely, napr. Hotel Grand****, Wellness hotel Chopok****, Hotel Tri studničky****, Junior***, Repiská***, Družba***, FIM***, Ostredok*** atď., penzióny ako Slovakotour, apartmánové domy (Záhradky, Biela púť), chaty –

Björnson, Mikulášska chata, Chata Kožiar a pod. V Demänovskej doline je lokovaných takmer 2 800 lôžok (Štatistický úrad SR, pracovisko Banská Bystrica).

Viac ako 20 veľkokapacitných ubytovacích zariadení bolo vystavaných v Demänovskej Doline, Liptovskom Jáne a Ružomberku. Viac ako 200 lôžok sa nachádza až v desiatich rekreačných obciach Nízkych Tatier, ktorý sú Brusno, Dolná Lehota, Horná Lehota, Bystrá, Mýto pod Ďumbierom, Brezno, Vyšná Boca, Ružomberok, Demänovská Dolina a Liptovský Ján.

Stravovacie zariadenia, ktorých sa v rekreačných strediskách na území Nízkych Tatier nachádza takmer 350, spolu disponujú cca 16 200 miestami na sedenie. Najviac stoličiek pripadá na reštaurácie v hoteloch, viac ako 4 000, potom na samostatné reštauračné objekty viac ako 3 900 stoličiek, najmenej miest pri stole majú motoresty – iba 160. V meste Ružomberok je lokovaných približne 1 790 stoličiek, v Liptovskom Jáne temer 1 500, v Demänovskej Doline okolo 1 000. Iba v Ružomberku, Brezne, Liptovskom Jáne a Demänovskej doline funguje viac ako 20 reštaurácií. Až 13 obcí disponuje stravovacími zariadeniami, kde sa nachádza viac ako 300 miest - Brusno, Horná Lehota, Bystrá, Mýto pod Ďumbierom, Brezno, Vyšná Boca, Závadka nad Hronom, Heľpa, Pohorelá, Ružomberok, Demänovská dolina, Liptovský Ján, Hranovnica (Štatistický úrad SR, pracovisko Banská Bystrica).

Horské dopravné zariadenia, teda vleky a lanovky, sú neodmysliteľnou súčasťou všetkých atraktívnych pohorí, pretože bezprostredne podporujú rozvoj celoročného cestovného ruchu (turistiky a zimných športov). V Nízkych Tatrách premáva 5 kabínkových lanoviek v stredisku Jasná Chopok, 11 sedačkových lanoviek v strediskách Jasná, Ski & bike Mýto pod Ďumbierom Zapače, Závažná Poruba – Ski Opalisko i 87 vlekov v ďalších 23 zimných strediskách. Celkovo sa v Nízkych Tatrách nachádza 25 lyžiarskych stredísk v 18 obciach, v ktorých bolo vybudovaných 103 horských dopravných zariadení a tie spolu prepravujú viac ako 70 500 osôb za hodinu (stav v roku 2020). Viac ako 10 vlekov a lanoviek má iba stredisko, a síce Jasná Nízke Tatry.

V lyžiarskych strediskách bolo vybudovaných celkovo 130 zjazdoviek, najviac v areáloch Jasná Nízke Tatry. Trate všetkých náročností sa nachádzajú v strediskách Jasná – Chopok, Vyšná Boca – Bačova roveň, Ski Telgárt, Pavčina Lehota – Ski centrum Žiarce, Liptovský Ján – Ski Javorovica a Liptovská Porúbka – Zapač. Bežecké lyžovanie je možné vykonávať v 9 strediskách Nízkych Tatier – Ski centrum Tále, Vyšná Boca – Bačova roveň, Ski Telgárt, Pavčina Lehota – Žiarce, Jasná, Závažná Poruba – Opalisko, Liptovský Ján – Javorovica, Liptovská Porúbka – Zapač a Spišské Bystré – Kubašok.

Športová a rekreačná vybavenosť vytvára podmienky na vykonávanie množstva športových aktivít, ktorých diapazón sa neustále rozrastá v súvislosti so zvyšujúcimi sa nárokmi návštevníkov. V súčasnosti už nestačí ponúknuť klientovi iba ubytovanie

a stravovanie, ale stredisko musí byť vybavené množstvom športových zariadení, aby si zaručilo vysokú atraktivnosť, konkurencieschopnosť a opätovný návrat návštevníkov. Aktivity, ako plávanie, tenis, kolektívne športy, sú už dnes bežnou záležitosťou a klienti si potrpia na omnoho vyšší štandard v podobe podmienok na wellness aktivity, golf, jazdu na koni, lezenie a pod.

Základnou ponukou aktivít, ktorú tvoria jednak kolektívne športy (futbal, volejbal, basketbal) či tenis, squash, stolný tenis, fitness, plávanie, korčuľovanie, uspokojujú potreby návštevníkov vo väčšine obcí (90 %). Avšak niektoré (Horná Lehota, Závadka nad Hronom, Ružomberok, Demänovská Dolina, Liptovský Ján) ponúkajú celý rozsah rôznych športových zariadení a vytvárajú tak podmienky pre vykonávanie špeciálnych aktivít, ako je lukostreľba, paintball, lietanie, lezenie, jazda na bobovej dráhe, jazda na koni, jachting, bowling, golf a pod., vďaka čomu saturujú aj nezanedbateľný počet zahraničných návštevníkov. Vykonávanie týchto aktivít sa viaže na hotelové komplexy, ktoré sa snažia aj takýmto spôsobom zabezpečiť stálu klientelu a plnú obsadenosť.

Individuálna aktívna forma rekreácie má podobu turistiky, cykloturistiky či lyžovania. Keďže podmienky a možnosti na vykonávanie zjazdového a bežeckého lyžovania sme už predstavili, ďalej sa budeme venovať turistike a cykloturistike. Sieť značených cykloturistických trás nie je príliš hustá, lepšie podmienky sú na severnej strane Chopku, v lokalitách Biela púť, Záhradky. Celkovo sa v Nízkych Tatrách nachádza 17 značených cyklotrás vedúcich dolinami (Jánska dolina, dolina Štiavnice, Bystrianky), alebo okolo turistických atraktivít, napr. okolo Vrbického plesa.

Značené turistické trasy, ktorých dĺžka predstavuje necelých 1 000 km, prechádzajú okrem hlavného hrebeňa všetkými významnejšími dolinami a väčšinou bočných rázsoch. Počas viacdenného prechodu hrebeňom Nízkych Tatier sú turistom k dispozícii dve útulne bez správcu, a síce Ramža a Andrejcová, potom jedna útulňa so správcom v sedle Ďurková a dve vysokohorské chaty (Kamenná chata pod Chopkom a Chata M. R. Štefánika pod Ďumbierom). Viac ako 40 značených turistických trás vedie na Králičku, Kráľovu hoľu, Veľký bok, Rovnú hoľu, vrch Ohnište, Ďumbier, Smrekovicu, Poludnicu, Demänovskú horu, na Krakovu hoľu, Sinú a Bôr, na Chopok, Dereše, Prednú Maguru, Ďurkovú, Salatín, Poludnicu, Veľkú Chochuľu, Prašivú atď.

Výchovno-vzdelávací rozmer majú náučné chodníky, ktorých bolo v národnom parku zriadených 12, najviac v Demänovskej doline (4). Len 5 z nich je v Správe národného parku Nízke Tatry a ostatné udržiavajú ďalšie subjekty.

Záver

Národný park Nízke Tatry predstavuje významnú horskú bariéru v rámci centrálnej časti Slovenska. Ide o územie s relatívne zachovaným prírodným

charakterom, čo podmienilo zaradenie územia do sústavy národných parkov Slovenska. Prírodné predpoklady podmienili využívanie územia z viacerých hľadísk, v 20 a 21. storočí, je jednou z najvýznamnejších aktivít na území národného parku cestovný ruch. Nízke Tatry sú strediskom zimnej a letnej turistiky a do budúcnosti je úlohou kompetentných orgánov nájsť kompromis medzi záujmami ochrany prírody a antropogénnym tlakom na územie.

Bibliografia

1. Ambróz, L. et al. (2009). *Národné parky Slovenska*. Bratislava: Dajama, 128 s. ISBN 978-80-89226-64-1.
2. Bella, P. et al. (2014). *Jaskyne Demänovskej doliny. Ramsarská lokalita stredohorského alogénneho krasu Západných Karpát*. Speleologia Slovaca 4. Edícia monografií Správy slovenských jaskýň. Štátna ochrana prírody, Správa slovenských jaskýň, Liptovský Mikuláš, 200 s. ISBN 978-80-89310-72-2.
3. Biely, A. et al. (1992). *Geologická mapa Nízkych Tatier. Regionálne geologické mapy Slovenska 1:50 000*. Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, Bratislava.
4. Biely, A. et al. (1997). *Vysvetlivky ku geologickej mape Nízkych Tatier. 1:50000*. Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, Bratislava. 232 s. ISBN 80-85314-79-7.
5. Čech, V. (2015). *Geografické aspekty ochrany prírody a krajiny*. 1. vyd. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 221 s.
6. Čepelák, J. (1980). *Živočíšne regióny. 1:1000 000*. In: *Atlas SSR. VII. Rastlinstvo, živočíšstvo a fenológia*. Bratislava: Veda SAV a SÚGK, s. 93.
7. Čuka, P. (2004). *Stručný prehľad problematiky geografie nevýrobnej sféry*. 1. vyd. Banská Bystrica: Fakulta prírodných vied UMB, 62 s. ISBN 80-8055-998-8.
8. Čuka, P. (2007). *Priestorová dynamika infraštruktúry cestovného ruchu v Banskej Bystrici a jej rekreačnom zázemí*. 1. vyd. Banská Bystrica: Fakulta prírodných vied UMB, 100 s. ISBN 978-80-8083-417-3.
9. Futák, J. (1980). *Fytogeografické členenie. 1: 1 000 000*. In: *Atlas SSR. Rastlinstvo a živočíšstvo*. Bratislava: Veda SAV a SÚGK, s. 88.
10. Gregrová B. (2019). *Historickogeografický príspevok k štúdiu vzniku a rozvoja cestovného ruchu južnej strany Ďumbierskych Nízkych Tatier*. In: *Studia Historica Nitriensia*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, roč. 23, č. 1, str. 91 – 108, ISSN 1338-7219.
11. Hochmuth, Z. (2008). *Krasové územia a jaskyne Slovenska*. In: *Geographia Cassoviensis*, roč. 2, č. 2, Ústav geografie, PriF UPJŠ Košice, 210 s. ISSN 1337-6748.
12. Lackovič, M. (2011). *Chodníky k plesám*. Ikar, Banská Bystrica, 240 s. ISBN 978-80-551-2386-8.
13. Lapin, M. et al. (2002). *Klimatické oblasti. 1:1 000 000*. In: *Atlas krajiny. Prvotná krajinná štruktúra. Ovzdušie*. Bratislava: MŽP, s.95. ISBN 80-88833-27-2.
14. Lukniš, M., Plesnik, P. (1961). *Nížiny, kotliny a pohoria Slovenska*. 1. vyd. Bratislava: Osveta, 134 s.
15. Mazúr, E., Lukniš, M. (1978). *Regionálne geomorfologické členenie Slovenskej socialistickej republiky*. In: *Geografický časopis*, 30, 2, s. 101-125 (+mapa 1:1 000 000).
16. Michaeli, E. (2008). *Regionálna geografia Slovenskej republiky. I. časť*. FHPV PU Prešov, 240 s. ISBN 978-80-8068-759-5.